

Katsauksia

Ari Aukusti Lehtinen

Tutkimus liikkeessä, kaupunki liikkeessä

Toimintatutkimus tulos- ja yhteiskuntavastuiden välitilassa

Alue- ja ympäristötutkimusta revitään hämmentävän ristivetoisesti kahtaalle. Kansainvälinen kärkijulkaiseminen on tutkimushallinnon erityisluokseksessa samalla kun yliopistojen ja tutkimuslaitosten partnerit odottavat tutkijoiden aktiivista osallistumista aluekehitystyöhön ja ympäristöhankkeisiin. Kiristynvä kilpailu akateemisista näytöistä on ohjannut tutkimuksen painopistettä englanninkieliseen artikkelijulkaisemiseen, mikä on osaltaan hapertanut paikallista yhteistyötä. Kysymys on tieteen tekijöiden tehtäväkuvien välisestä kilpailusta ja tutkijoiden ajankäytöstä: omassa kokemuskentässäni tämä on näkynyt muun muassa kasvavina vaikeuksina löytää tutkijaryhmistä asiantuntijoita ja alustajia kehittämistilaisuuksiin ja kansalaistapahtumiin.

Tässä katsauksessa esittelen kokemuksiani ja tulkintaani toimintatutkimuksesta, joka rakentui osaksi Joensuun kaupunkisuunnitteluun osallistuvaa kansalaistoimintaa Joensuu-liikkeessä. Kuvaan liikkeen kymmenvuotisen aktiivisen toimintajakson (1998–2007) keskeiset vaiheet ja aiheet, sekä osoitan, kuinka liiketyö tulostui osaksi kaupunkitilan muutosta. Liikkeen aloitteilla ja kampanjoilla oli muutamissa yksittäisissä suunnittelukysymyksissä suora vaikutus maankäyttöratkaisuihin, vaikka pääosa liiketyöstä asettui lopulta varsin väljästi osaksi painostusta, jolla pyrittiin paikallisen suunnittelukulttuurin uudistamiseen vastaamaan paremmin vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslakia.

Seuraavassa esittelen ensisijaisesti Joensuu-liikkeen työmaata. Samalla (toissijaisesti) osoitan sen yhteyksiä uudempaan tilan- ja vallankäytön teoreettiseen keskusteluun. Teoreettiset avaintermiit on esittelyosassa alleviivattu ja niihin palataan katsauksen yhteenvedossa. Tekstin voi myös lukea

miettimällä liikkeeseen yhdistyneen toimintatutkimuksen kantavuutta osana tieteen tekemisen nykyistä valtakulttuuria.

Liike liikkeessä

Joensuu-liike syntyi syksyllä 1998 Joensuun kantakaupungin eteläkärjessä sijaitsevan Hasanniemen kaavoituskiistan myötä. Rantapuiston kaavoitus asuntoalueeksi saatiin estetyksi. Samalla syntyi ajatus pitkäjänteisemmästä kaupunkipoliittisesta kansalaisvaikuttamisesta. Liike osallistui tämän jälkeen moniin keskeisiin maankäyttöpoliittisiin linjanve-toihin kaupungissa, muun muassa rautatieaseman Matkakeskuksen suunnitteluun, Linnunniemen huvilan alueen kehittämiseen, liikenneturvallisuuden lisäämiseen, Kauppatorin alle suunnitellun toriparkin vastustamiseen, vanhan puu-Joensuun suojelemiseen, kaupungin rantavyöhykkeen puo-lustamiseen yhteismaana sekä Joensuuhun suuntautuvan yöjunaliikenteen puolestapuhumiseen. Yöjunakampanja 2007 oli Joensuu-liikkeelle viimeinen iso voimienkokoaminen ennen siirtymistä varikolle.

Varikoitumisen voi nähdä kaikkien kansalaisliikkeiden elinkaaren olennaisena osana ja siis nimenomaisesti uusiutumisen tilana. Toimintamallit vanhenevat, eikä menneiden ratkaisujen pitäisi antaa kahlita uuden hahmotusta. Lisäksi liikkeen sisäisellä liikkeellä on myös ehtonsa: yhteistyön voimakenttä ei missään tapauksessa voi ajatella pysyväksi. Joensuu-liikkeen virta kantoi nyt näin pitkälle. Kymmeneen toimintavuoteen mahtui muutamia merkittäviä menestyksiä mutta myös useita menetyksiä. Takaiskutkin tosin voitiin nähdä osin myönteisenä kehityksenä, sillä

liikkeessä ajateltiin, että määrätietoisien kiistoihin osallistumisen myötä vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslaki, joka käytännössä myös nähtiin kansalaisvaikuttamisemme keskeisenä juridisena oikeutuksena, sai oman erityisen, moniaänisemmän muotonsa Joensuussa osin meidän vaikutuksesta. Tuo lakihan ohjaa voimakkaasti kaupunkisuunnittelua vuorovaikutteisuuteen ja osallisuuden laajaan tulkintaan (vrt. Leino 2008).

Ei-liike kaupunkikehittäjänä

Joensuu-liikkeen arkinen työ oli kokoustamista: olimme kaupungin kaavoituksen postilistalla ja saimme ajankohtaiset kaava-asiakirjat käyttöömmme. Kokouksissa pohdimme kantaamme, ja kriittiset huomiot johtivat usein lausunnon antamiseen. Alkuvuosina myös lähetimme lausuntojamme median käyttöön ja saimmekin ajoittain, erityisesti kesien uutishiljaisuudessa, hyvin sivutilaa muun muassa maakunnan ykköslehdessä *Karjalaisessa*. Tämä suotuisa kehitys tosin pysähtyi elokuussa 2001 lehden silloisen päätoimittaja Pekka Mervolan ohjaamalla kampanjalla, jossa Joensuu-liike leimattiin Ei-liikkeeksi, jota pyörittää kourallinen kaikenkehityksen-vastustajia. Näin liikkeen kannatuspohja kyseenalaistettiin tavalla, joka ei kunnioittanut uuden maankäyttö- ja rakennuslain linjauksia. Tämä oli tavallaan aivan oikeutettua – olivathan aktiivien ja kannattajiemme rivit varsin vaatimattomat: eläkeläisiä, työttömiä ja töissä vielä sinnitteleviä, muualtatulleita sekä joitakin yliopistorapauksia. Maakuntalehti myös korosti kampanjassaan kunta-demokratian omia instituutioita, joita ei saisi ohittaa villillä kansalaisaktiivisilla. Joensuu-liikkeen toiminta oli muutamien, kymmenkunnan ihmisen, aktiivisuuden varassa ja taloutemme pyöri omaraikaisesti sekä jäsenmaksuilla. Liikkeemmehan oli rekisteröity yhdistys kaikkine näin ilmaantuneine mahdollisuuksineen ja velvoitteineen.

Joensuu-liikkeessä lähdettiin muutaman kerran vakavissaan adressien keruuseen. Muun muassa toriparkkikiistan yhteydessä liike keräsi noin 5000 nimen listan, ja vuonna 2007 yöjunien puolustamisen yhteydessä liike oli mukana keräämässä huikeata noin 22 000 nimen listaa. Kumpikaan kampanja ei saavuttanut tavoitteitaan, minkä tulkitsimme jonkinmoiseksi adressivaikuttamisen tienpääksi: nimilistat ovat kärsineet poliittisen inflaation. Joensuu-liike jalkautui vielä merkittävällä tavalla nimienkeruussaan katutasolle, ja keruukontaktit ja katunäkyvyys olivat keskeinen osa kampanjatyötä. Tätä taustaa vasten on helppo nähdä, että nettiadressivaikuttaminen on yleisesti

ottaen tehnyt listojen keruun helpommaksi mutta samalla mitä ilmeisimmin lisännyt inflaatiopainetta. Myös julkisen tilan vaihdos – kadulta verkkoon – on muuttanut olennaisella tavalla kampanjatyön kuvaa ja varmasti myös koko kontaktienttää.

Työmuotona kokeilimme myös vaihtoehtokaavoitusta vuonna 2002. Rautatieasemansuudun suunnittelun käynnistyessä kaupungin virallisessa työryhmässä Joensuu-liike yhdisti voimansa muuttaman paikallisen vapaan arkkitehdin kanssa, ja näin saimme valmiiksi ja varsin laajaan myönteiseen julkisuuteen ”Joenporttimme”, vaihtoehtokaavamme. Se pyrki ohjaamaan suunnittelua asemansuudun vanhan rakennuskannan ehdoilla ja kytkemään uudisrakentamisen radan itäpuolisten veturitallien arkkitehtuuriin. Kaupungin virallinen suunnittelu nojautui purkavaan linjaan, ja aseman länsipuolista tilaa osoitettiin laajalti parkkikäyttöön. Suunnittelu on ollut nyt pitkään pysähdyksissä, mikä tietysti on syönyt vaihtoehtokaavamme kantavuutta. Sitä tuskin muistetaan ilman uutta kansalaisnostetta, kun ratkaisuja joskus tehdään.

Joensuun keskeisen rantavyöhykkeen kehittämiseen liikkeemme osallistui muun muassa kaavalausunnoilla ja yleisönosastokirjoittelun avulla. Toimme esiin, kuinka uusi maankäyttö- ja rakennuslaki antaa mahdollisuuden valtakunnallisten kaupunkipuistojen perustamiseen ja kuinka tällaisilla puistoilla voisi vahvistaa kaupungin viihtyisyyttä ja julkikuvaa. Tarjosimme myös esimerkkejä onnistuneista kaupunkipuistohankkeista muulta Suomesta. Puistotarjouksemme ei saanut suurempaa vastakaikua, mikä johtui tuonaikaisesta kaupungin suosimasta avainhenkilöpolitiikasta, jolla paikallisia talouselämän napamiehiä pyrittiin sitouttamaan Joensuuhun. Heille tarjottiin omakotitontteja aivan kaupungin keskeisiltä rannoilta.

Tällainen avainhenkilöpolitiikka oli jo Hasanien kaavoituskiihosta tullut ilmi, ja sen mukaisia yksittäisiä aloitteita nousi esiin tämän tästä. Postimerkkikaavoituksella tavallaan järsittiin rantavyöhykkeen kokonaisuutta, ydinkeskustan lisäksi muun muassa Utrassa ja Aavarannan suunnalla. Myös alkanut Penttilän alueen kaavoitus herätti liikkeessä pelkoja itärannan umpeutumisesta. Asetelma kärjisty lopulta kaupungin silloin omistaman Linnunniemen huvilan kehittämissuunnittelussa. Huvilaa ja sen miljöötä oltiin myymässä edullisesti eräälle kaupungin kärkiliikemiehelle sellaisin ehdoin, että tontille sallittaisiin merkittävä lisärakentaminen. Kaupunkilaiset vastustivat laajasti hanketta, ja siitä kehkeytyikin pitkäaikainen oikeusprosessi. Joensuu-liike yhdessä monien muiden ryhmien sekä yksityisten henkilöiden kanssa

nosti useita valituksia Kuopion hallinto-oikeuteen, joka sitten päättikin, että suunniteltu lisärakentaminen ei olisi sopivaa arvokkaassa huvilamiljöössä. Kaupunki valitti hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen (KHO), mutta Kuopion päätös pysyi voimassa Helsingissäkin. Näin huvila-alue jäi kaupunkilaisille, ja lopulta itse huvila paikalliselle kuntaliittoyhtymälle, myös vuokrattavaksi opetus- ja kokouskäyttöön. Joensuu-liike oli tehnyt useita aloitteita huvilan vuokraamiseksi kansalaistoloksi, mutta kaupunki ei missään vaiheessa lämmennyt asialle. Liike olisi myös sitoutunut huvilan vähittäiseen kunnostamiseen omin voimin, koska toiminnassa oli mukana tuolloin useita korjausrakentamisen ammattilaisia.

Linnunniemen prosessi on esimerkki onnistuneesta kampanjasta, jossa valitusvaiheessa eri ryhmien voimia yhdistettiin, mutta tehtiin se hajauttamisen keinoin. Oikeudelle osoitettiin – ei yhtä yhteistä valitusta vaan – useita rinnakkaisvalituksia, jotka korostivat eri ongelmapiirteitä kaupungin ajamassa poikkeuslupakaavoituksessa.

Huvilakiistan rinnalla Joensuu-liike osallistui keskusta-alueen vanhojen puutalojen suojelemiseen, mutta pääsääntöisesti huonolla menestyksellä. Wirtamon pihapiiri Konservatorion vieressä menetettiin uudisrakentamisen alle, kuten myös rakennusten hirret, vaikka liike teki keväällä 2001 aloitteen niiden numeroidusta talteenotosta myöhempää käyttöä varten. Samoin niin sanottua Hassisen koneen taloa ja pihapiiriä puolustettiin vuonna 2006, ja nytkin ilman vaikutusta. Tässä tapauksessa kompromissiehdotuksemme oli, että varsinainen Hassisen koneen kulmatalo säilytettäisiin, vaikka sen takaiselle pihamaalle rakennettaisiinkin uudisrakennus. Tällainen ratkaisu oli suhteellisen onnistuneesti toteutettu hieman aiemmin lähistöllä Siltakadulla. Monissa tapauksissa liike ehdotti viimeisenä keinonaan purku-uhan alaisten vanhojen puurakennusten siirtoa niin sanotun Lasipalatsin parkkitilana toimineelle tontille kauppatorin kulmalla, jossa nyt on Carlsonin tavaratalo. Näin olisi myöhemmin valmistunut Taito-kortteli saanut nykyistä monipuolisemman vanhankaupunginilmeen. Hirret kuitenkin päättyivät järjestäen polttoon tai kaatopaikalle.

Liikennepolitiikassaan Joensuu-liike keskittyi turvallisuuden vahvistamiseen. Liikkeessä ajateltiin, että päivittäisihiikkumiseen liittyviä riskejä on katsottava tasapuolisesti kaikkien kulkijaryhmien näkökulmasta. Tällöin yksityisautoiluun päivittäin turvautuva osa kaupunkilaisista jää vähemmistöksi, minkä pitäisi näkyä liikennesuunnittelun priorisoinneissa. Liike muun muassa kokosi listan kan-

takaupungin vaarallisimmista katuosuuksista ja arvioi syitä näiden olemassaololle. Näin kokosimme yhteenvedon ”riskiranneista” kaupungin liikennesuunnittelulle ja julkisuuteen, jossa osoitimme ongelmakaduittain lääkkeitä: katuhidasteita, näkyvämpiä nopeusrajoitusmerkkintöjä, liikennevaloja, mutkituksia, tilataidetta ja istutuksia sekä peltipoliiseja ja hidaskatualueiden laajentamista. Osa ehdotuksistamme on toteutunut, joskin osuuttamme kehityksessä on vaikea arvioida.

Esimerkki: Toriparkin valtapeli

Koko Joensuu-liikkeen aktiivisen kauden kokouksissamme säilyi yhtenä pysyvänä seuranta-aiheena Kauppatorin alisen pysäköinnin suunnittelu. Idea toriparkista oli tullut julki vuonna 1997 muutamien paikallisten yrittäjien aloitteena. Yrittäjät lupautuivat alun perin rahoittamaan ja rakentamaan parkin, jos vain saavat sille kaavaluvan, mutta valtuutettujen puolella asialle ei tuolloin lämmenty. Kuitenkin pian, vuonna 1999, silloinen kaupunginjohtaja Juhani Meriläinen innostui asiasta, käynnisti yhdessä liike-elämän johdon kanssa kampanjan ja ajoi erityisen kaupungin valtaosin omistaman toriparkkiyhtiön perustamista. Näin luotiin ”yhteistä tahtotilaa” toriparkin rakentamiselle. Taustalla oli ajatus Joensuun vetämisestä uuteen kasvuun ydinkeskustaan suuntautuvan liikenteen sujuvoittamisen myötä.

Kaupungin päättävät elimet hyväksyivät toriparkkiyhtiön perustamisen kesäkuussa 1999, ja tuolloin myös aloitettiin valmistelut yrittäjien haluaman parkkitilan saamiseksi kaavaan. Suunnitelma valmistui alkuvuodesta 2000, jolloin myös Joensuu-liike aloitti adressinkeruun sen puolesta, että toriparkin kohtalo ratkaistaisiin lain mahdollistamalla kuntalaisäänestyksellä. Nimenkeruu tuotti tulosta ja johti ikävään vastakkainasetteluun kaupunginjohtajan ja liikkeen välillä. Asetelmaa pyrittiin korjaamaan kutsumalla Meriläinen avainpuhujaksi liikkeen järjestämään Kenen Joensuu? -seminaariin Vapaaopistolla keväällä 2001. Tilaisuus nousi tuolloin aiheeksi jopa valtakunnallisesti. Kuntavaalit syksyllä 2000 hidastivat toriparkkihankkeen etene mistä, koska asian ajajat eivät ilmeisesti halunneet siitä vaalikysymystä, mutta heti vaalien jälkeen hankke oli nostettu uudelleen esiin. Painostuksesta huolimatta kaupunginvaltuusto äänesti marraskuussa 2001 toriparkkisuunnitelman nurin, tosin mahdollisimman niukalla marginaalilla: 26–25.

Marraskuisen valtuustolinjauksen jälkeen hankkeen ajajat laittoivat kuitenkin uuden vaihteen päälle. Kaupunginjohtajan vetämänä käynnistet-

tiin ”keskitetyn pysäköinnin” tahtotilan muodostus, joka käytännössä tarkoitti toriparkin suunnittelun jatkamista vastoin vanhempaa, vuoden 1997 Joensuun keskustan kehittämissuunnitelmaa ja siinä esitettyä kehäpysäköinnin linjaa, joka tukeutui kauppatorin läheisyyteen sijoitettuihin, silmiinpistävästi vajaan käyttäisiin parkkitaloihin. Tahtotilakampanjan seurauksena, alkukesällä 2003, toriparkki olikin taas valtuustossa, mutta jälleen valtuutetut epäoivivat hankkeen mielekkyyttä: toriparkki pysäytettiin nyt äänin 22–29.

Syksyn 2004 kuntavaalien jälkeen keskitetty parkki nousi taas asialistalle, nyt yrittäjien ja kookouksen yhteistyöllä. Toriparkki ajettiin kolmannen kerran valtuustoon lokakuussa 2005, jolloin valtuusto oli kypsytynyt hyväksymään sen äänin 33–18. Myöhemmin vielä itse kaavamuutosprosessi aiheutti valituskierroksen: torin eräiden asunto-osakeyhtiöiden huoli liikenteen lisääntymisestä ja parkin sisääntuloramppien haitoista eteni KHO:een asti, mutta joulun alla 2010 oikeuden päätös antoi luvan parkkisuunnittelun jatkamiselle. Tässä viimeisessä vaiheessa Joensuu-liike oli mukana passiivisemmin informoimalla kaupunkisuunnittelua kaavamuutoksen erityisistä ongelmista torin ympäristössä.

Valikoivan demokratian outo mykkyys

Toriparkkiprosessi antaa kuvakulman paikallisdemokratian tilaan Joensuussa. Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki on tuonut osallistavuutta suunnitteluun; Joensuu-liikekin pääsi kaavoituksen postituslistalle, mutta samalla keskeisissä rakenteellisissa ratkaisuisissa poliittinen vääntö on pysynyt tiukasti puolueiden välisenä ja toisaalta valtuustoväen ja ylimmän virkamiesjohdon, mukaan lukien tähän liittyvät henkilökohtaiset intohimot ja yhteydet, välisenä. On tietysti röyhkeää demokratian halventamista, että toriparkkihanketta ajettiin mieleiseen tulokseen näin kauan, kierros kierrokselta painostusta lisäten.

Suomalaisessa paikallishallinnossa on myös sellainen omanlaisensa valuvirhe, että kaupunginjohtajaa pidetään kuntavaalien tuloksesta riippumattomana virkamiehenä. Eläkevirassaan hänen asemaansa ei aseteta äänestysarviointiin neljän vuoden välein. Tämä epädemokraattinen tila on johtanut poliittisiin tulehduksiin eri puolilla Suomea, kun kunnanjohtaja on, menetettyään valtuustoväen luottamuksen, joutunut lopulta monimutkaisten vääntöjen jälkeen eroamaan. Tällaiset tulehdukset ovat tietysti kaikkien kannalta äärimmäisen kiusallisia ja lopulta helposti lääkittävissä: alistamalla kaupunginjohtajuus vaalitulokselle. Eilaisilla pormestarikeiluihin onkin muutamis-

sa tapauksissa Suomessa lähdetty, jolloin johtoposti on laitettu vaalikauden mittaiseksi.

Yleisesti Joensuu-liikkeen kokemukset viestittävät monista kaupunkisuunnitteluun pesiytyneistä ongelmista. Kaavoituksessa on edelleen aivan liiaksi outoa mykkyyttä: vuorovaikutteisuus ja osallisuus ovat yhä valikoitua. Kansalaisaloitteita ja järjestöjen lausuntoja pidetään demokratian kyseenalaistajina. On jopa ajoittain tuntunut siltä, että liike-elämän aloitteet, jopa pienemmät vinkitkin, nähdään normaaliin paikallisdemokratiaan kuuluviksi, kun taas kansalaisryhmien ja yhdistysten äänet sille uhkaksi. Tämä valikoiva demokratia on jopa johtanut laajamittaiseen valittajien paheksuntaan: oikeusasteisiin valituksia laittaneet kansalaiset nähdään ikään kuin kehityksen jarruina. Tällöin ei ymmärretä sitä, että valitustie on kuntalaiselle varsin työläs keino, johon turvaututaan vasta viimehädässä, kun varsinainen suunnitteluprosessi on edennyt vailla riittävää vuorovaikutusta. Kehityksen jarruna onkin siis usein epädemokraattinen ja itse asiassa lakiakiertävä suunnittelukuluttuuri.

Joensuu-liikkeen kokemuksesta kumpuaa myös huoli yleisestä kuntalaisten passiivisuudesta heidän kotikaupunkiaan koskevassa päätöksenteossa. Liikkeen tukijoukot jäivät jäsenhankintayrityksistä huolimatta pieniksi, mikä heijastui koko ajan toiminnan rajoitteina: esimerkiksi tilavuokrat maksoimme usein itse. Muutaman kerran haimme kaupungilta yhdistysavustusta koskaan sitä saamatta, ja hieman kateellisina seurasimme vierestä, kun yrittäjien sponsoroima Kaupunkikeskustayhdistys pysyi kaupunkituen piirissä.

Usein järjestämässämme yleisötilaisuuksissa kävi runsaasti väkeä, joten tätä kautta tiesimme ja tunsimme, että työllämme on kannatusta kuntalaisten keskuudessa. Tilaisuuksissamme myös syntyi moniäänistä vuoropuhelua kutsumiemme virkamiesten tai poliitikkojen ja rivikuntalaisten välillä. Väliin syntyiikin tunne, että me liikkeen aktiivit itse asiassa toteutamme sitä lain vaatimaa avoimuutta, johon nykyinen kuntahallinto ainakaan Joensuussa ei oikein osaa vielä taipua. Mutta tässä asemoitumisessa on omat ongelmansa. Kansalaistyö on lopulta talkooluonteista ja puuskittaista: sen varaan ei voi rakentaa demokratiaudistusta paikallistasolla. Toisaalta kaupungilla voi olla haluakin siirtää kiusallisia velvoitteitaan ”kolmannen sektorin” käsiin, mikä ei varmaankaan ole ollut lainlaatijan tarkoitus.

Kymmenvuotinen Joensuu-liikkeen kaari on kirjaamisen arvoinen monessa mielessä; ei vähiten käyttämiemme vaikuttamistekniikoiden kannalta. Adressienkeruut ovat muuttaneet kaduilta verkkoon, jolloin niiden luonne ja merkitys on

rajusti muuttunut. Aihekohtaisiin katukeruisiin ei ehkä nykyisin lähdetä niiden työläyden takia, mutta ehkä myös siksi, että kriittistä katutilaa ovat vallanneet monenlaiset ”feissajat” jäsen- ja varainhankintoinen. Isotöisten vaihtoehtokaavojen tuottaminenkin voi olla korkeamman kynnyksen takana. Sen sijaan uudet liikehännät ehkä osaavat paremmin hyödyntää puuskittaisuuden energiaa: draamallisia esiintuloja oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa. Ehkä jatkossa osaamme paremmin kytkeä kansainvälisiä kansalaistoiminnan ideoita, miksei myös yhteiskunta- ja liiketeoreettista keskustelua, käytännölliseen kampanjatyöhön. Tässä me Joensuu-liikkeessä olimme lopulta heikoilla: kokous-asiamme etenivät kovin käytännöllisellä tasolla, ja laajempi yhteiskunnallinen horisontti avautui vain satunnaisesti, milloin tällöin ympäristöeettisiin aatevirtoihin tai kapitalismikriittiseen suuntaan. Joensuu-liike oli oppimisprosessi meille aktiiveille, mutta sitä se oli myös kaupungin hallinnolle.

Liike teoriassa

Joensuu-liikkeen vuosikymmentä leimasi aktiivien kasvava huoli kotikaupungin suunnittelun oudosta mykkyyydestä. Tästä johtuen liiketyö kanavoitui osallistumiseksi ja vaikuttamiseksi, jonka tavoitteena oli kotikaupungin entistä tasapuolisempi ja oikeudenmukaisempi kehittäminen. Tähän viittaavat kokouksissa ja lausunnoissa toistuneet huolet kuntademokratian tilasta, moniäänisen vuorovaikutuksen vajeista sekä kuntalaispassiivisuudesta. Samaan huolenkantamiseen liittyivät epäilyt Joensuussa paljon käytetyn poikkeuslupa- ja postimerkkikaavoituksen kumuloitumisesta hallitsemattomaksi kaupunkikehitykseksi. Joensuu-liike keskittyi pääasiassa lausunnonantoihin ja mielipidekirjoitteluun kaavahankkeissa mutta myös työläämpiä vaikuttamiskeinoja käytettiin; adresseista ja kuntalaisäänestysaloitteista vaihtoehtokaavoihin ja (kerran jopa) hallinto-oikeudelliseen valitukseen.

Yleinen huoli demokratiavajeesta täsmentyi liikkeessä joensuulaisen tilan- ja vallankäytön erityispiirteiden pohtimiseen. Paikalliset epäkohdat saivat kaikupohjan yleisen yhteiskuntamuutoksen tulkintakehyksistä, joista keskusteltiin satunnaisesti kokouksissa. (1) Näin muun muassa päivittäisliikumisessä kohdatut riskit ja liikenneonnettomuustilastot yhdistyivät liikkeen kannanotoissa yleisempiin pelkotilojen muutospiirteisiin (vrt. Koskela 2009; Semi 2010). (2) Samoin huoli rantavyöhykkeen yhteismaan yksityistämisestä, kuten myös havainto julkisen tilan murroksesta (kadulta verkkoon), rinnastuivat yleisiin huomioihin jaetun osallisuuden

siirtymistä myöhäismodernisaatiossa (vrt. vanhat ja uudet ”commonsit”, ks. Jakonen *et al.* 2006; Tamminen 2007; Hongisto 2011; Lukkarinen 2011). Yhteiset resurssit avautuvat ja sulkeutuvat mitä yllättävimmän syin ja seurauksin, niin fyysisessä tilassa kuin sosiaalisessa mediassa, ja liiketyön apuna on mahdollista käyttää tulkintoja näistä limittäisistä prosesseista. (3) Myös uuden kasvun tuottamisen ongelmat, tukeaan tietysti kasvukritiikkiin yhteiskunnalliset horisontit (esimerkiksi *degrowth* -puheessa), avautuivat sekä ympäristöeettisinä kysymyksenasetteluina että nykykapitalismin kritiikkiä vasten (vrt. Vuolteenaho 2010; Eskelinen 2011a, b).

Katsaukseni avainsanavalinnat ovat tietysti omiani, ja tässä retrospektiossa ne yhdistyvät avoimesti sellaiseen teoriainformoituneeseen tulkinnaan, joka on oman tila- ja valtateoreettisen osaamiseni piirissä. Liikkeen dynamiikkaa ei pitäisi ehdoin tahdoin alistaa teoreettiselle yleistämiselle, mitä yllätulkittu väistämättä edustaa. Mutta käsitetäsmennykset, mukaan lukien niihin liittyvät yleisemmät yhteiskunnalliset näköalat, voivat antaa parhaimmillaan sysäyksiä liikkeen liikkeelle, esimerkiksi kiihtyvän osayleiskaavasuunnittelun avartamiselle Joensuun ruutukaavalla, nyt uudenaikaisessa liikevaiheessa paikallisen Kohtuus vaarassa -ryhmän asialistalla.

Lähteet

- Eskelinen, Teppo (2011a). *Kehityksen loppu*. Into, Helsinki.
- Eskelinen, Teppo (2011b). Preface: growth – an indicator of the past. *Transform! European Journal for Alternative Thinking and Political Dialogue* Discussion Papers 6–14.
- Hongisto, Pekka (2011). Hidasta tiedettä – ja heti. *Tieteessä tapahtuu* 29:6, 37–39.
- Jakonen, Mikko, Peltokoski, Jukka & Virtanen, Akseli (2006, toim.). *Uuden työn sanakirja*. Tutkijaliitto, Tampere.
- Koskela, Hille (2009). *Pelkokiele. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Leino, Helena (2008). Kansalaisosallistuminen kaupunkisuunnittelussa. Rajaorganisaatioita vai hybridien hallintaa? *Alue ja Ympäristö* 37:2, 41–48.
- Lukkarinen, Jani (2011). ”Autonomia ei löydy ydinkeskustasta”. Essee yhteiskunnallisista liikkeistä, tilallisesta konfliktista ja hallintamentaliteetista. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, Historia- ja maantieteiden laitos.
- Nevalainen, Jaana (2004). Tilapelin tiedonpolitiikat – kamppailu kaupunkikeskustan muutoksesta. *Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja* 67.
- Semi, Jussi (2010). Sisäiset sijainnit. Tutkimus sukupolvien paikkakokemuksista. *Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunnan julkaisuja* 2, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu.
- Tamminen, Sari (2007). Aktivismi kaupunkitilan muokkajana. *Alue ja Ympäristö* 36:2, 43–48.
- Vuolteenaho, Jani (2010). Uusliberalisaatio ja kaupunkityötömyden arki Suomessa. *Alue ja Ympäristö* 39:2, 69–78.